CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MELCHIOR WATHELET
prezentate la 17 martie 2016 [1]

Cauza C-567/14

Genentech Inc.
împotriva
Hoechst GmbH, fostă Hoechst AG,
Sanofi-Aventis Deutschland GmbH

[cerere de decizie preliminară formulată de cour d'appel de Paris (Franța)]

„Trimitere preliminară — Acțiune în anularea unei sentințe arbitrale — Concurență — Articolul 101 TFUE — Înțelegere — Contract de licență de brevete neexclusivă — Anularea brevetelor — Lipsa contrafacerii — Incidență — Obligație de plată a unei redevențe"

I – **Introducere**

1. Prezenta cerere de decizie preliminară privește interpretarea articolului 101 TFUE. Cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) (Franța) ridică în mod specific problema dacă acest articol se opune obligației impuse deținătorului unui acord de licență de brevet de a plăti redevențe pe toată perioada acordului până la rezilierea acestuia, în pofida lipsei contrafacerii sau a anulării brevetului sau a brevetelor sub licență.

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unei acțiuni în anularea sentințelor arbitrale între Genentech Inc., societate de drept al statului Delaware (Statele Unite) (denumită în continuare „Genentech"), pe de o parte, și Hoechst GmbH, fostă Hoechst AG (denumită în continuare „Hoechst") și Sanofi-Aventis Deutschland GmbH (denumită în continuare „Sanofi-Aventis"), societăți de drept german, pe de altă parte.

1 — Limba originală: franceza.

II – **Cadrul juridic**

A – *Dreptul Uniunii*

3. Articolul 101 TFUE prevede:

„(1) Sunt incompatibile cu piața internă și interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care pot afecta comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne și, în special, cele care:

(a) stabilesc, direct sau indirect, prețuri de cumpărare sau de vânzare sau orice alte condiții de tranzacționare;

(b) limitează sau controlează producția, comercializarea, dezvoltarea tehnică sau investițiile;

(c) împart piețele sau sursele de aprovizionare;

(d) aplică, în raporturile cu partenerii comerciali, condiții inegale la prestații echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurențial;

(e) condiționează încheierea contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestații suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte.

(2) Acordurile sau deciziile interzise în temeiul prezentului articol sunt nule de drept.

(3) Cu toate acestea, prevederile alineatului (1) pot fi declarate inaplicabile în cazul:

— oricăror acorduri sau categorii de acorduri între întreprinderi;

— oricăror decizii sau categorii de decizii ale asocierilor de întreprinderi;

— oricăror practici concertate sau categorii de practici concertate

care contribuie la îmbunătățirea producției sau distribuției de produse ori la promovarea progresului tehnic sau economic, asigurând totodată consumatorilor o parte echitabilă din beneficiul obținut și care:

(a) nu impun întreprinderilor în cauză restricții care nu sunt indispensabile pentru atingerea acestor obiective;

(b) nu oferă întreprinderilor posibilitatea de a elimina concurența în ceea ce privește o parte semnificativă a produselor în cauză.”

B – *Dreptul francez*

4. Articolul 1518 din Codul de procedură civilă prevede:

„Sentința pronunțată în Franța în materie de arbitraj internațional poate face doar obiectul unei acțiuni în anulare.”

5. Articolul 1520 din Codul de procedură civilă prevede:

„Acțiunea în anulare este disponibilă numai în cazul în care:

1° Instanța arbitrală s-a declarat în mod greșit competentă sau necompetentă sau

2° Instanța arbitrală a fost constituită în mod nelegal sau

3° Instanța arbitrală a statuat fără a se conforma misiunii care îi fusese încredințată sau

4° Principiul contradictorialității nu a fost respectat sau

5° Recunoașterea sau executarea sentinței este contrară ordinii publice internaționale."

III – **Situația de fapt din litigiul principal și întrebarea preliminară**

6. La 6 august 1992, societatea de drept german Behringwerke AG (denumită în continuare „Behringwerke")[2] a concesionat Genentech o licență neexclusivă mondială (denumită în continuare „acordul de licență") pentru utilizarea activatorului citomegalovirusului uman (CMVH), care permite creșterea eficacității procesului celular utilizat pentru producerea de proteine (denumit în continuare „activatorul"). Această tehnologie făcuse obiectul brevetului european nr. EP 0173 177 53, eliberat la 22 aprilie 1992 (denumit în continuare „brevetul EP 177"), precum și a două brevete eliberate în Statele Unite la 15 decembrie 1998 și, respectiv, la 17 aprilie 2001 (denumite în continuare „brevetul US 522" și „brevetul US 140"). La 12 ianuarie 1999, Oficiul European pentru Brevete (OEB) a anulat brevetul EP 177.

7. Acordul de licență era guvernat de dreptul german.

8. Reiese din articolul 3.1 din acordul de licență că Genentech, în schimbul dreptului de a exploata activatorul, s-a angajat să plătească:

— o redevență unică de 20 000 de mărci germane (DM) (aproximativ 10 225 de euro) cu titlu de cheltuieli de eliberare a licenței;

— o redevență în scopul cercetării anuală, fixă, în cuantum de 20 000 DM (aproximativ 10 225 de euro);

— o redevență numită „curentă" de 0,5 % prelevată din vânzările de „produse finite"[3] (denumită în continuare „redevență curentă").

9. Genentech a plătit redevența unică și redevența anuală, însă nu a plătit niciodată redevența curentă.

10. La 30 iunie 2008, Hoechst și Sanofi-Aventis s-au adresat Genentech cu privire la produsele finite care utilizează materialele și procesele brevetate, care conferă dreptul la plata redevențelor curente.

2 — Behringwerke a cesionat ulterior drepturile sale în favoarea Hoechst. Începând cu luna iulie a anului 2005, Hoechst a devenit o filială a Sanofi-Aventis, care deține 100 % din capitalul său social.

3 — Termen definit în acordul de licență ca „mărfuri negociabile din punct de vedere comercial care încorporează un produs sub licență, vândute sub o formă care permite să fie administrată pacienților pentru uz terapeutic sau utilizată în cadrul unei proceduri de diagnostic și care nu privesc și nu sunt comercializate în vederea unei noi formule, a unui tratament, a unei reambalări sau reetichetări înainte de utilizare". Conform acestui acord, expresia „produs sub licență" înseamnă „materialele (inclusiv organismele) a căror fabricare, utilizare sau vânzare ar încălca, în lipsa prezentului acord, una sau mai multe revendicări neexpirate cuprinse în drepturile aferente brevetelor sub licență".

11. Prin scrisoarea din 27 august 2008, Genentech a notificat Hoechst și Sanofi-Aventis decizia sa de a rezilia acordul de licență, aceasta producând efecte două luni mai târziu [4].

12. La 24 octombrie 2008, considerând că Genentech utilizase activatorul în sinteza recombinantă a proteinelor pentru a fabrica Rituxan® [5] și alte medicamente fără a plăti redevențele curente cu privire la vânzarea tuturor acestor medicamente și că încălcase astfel acordul de licență, Hoechst și Sanofi-Aventis au formulat, în conformitate cu clauza compromisorie stipulată la articolul 11 din acordul de licență, o cerere de arbitraj împotriva Genentech la Curtea Internațională de Arbitraj de pe lângă Camera Internațională de Comerț (CIC), care a înregistrat-o sub nr. de cauză 15900/JHN/GFG.

13. La 27 octombrie 2008, Hoechst și Sanofi-Aventis au sesizat United States District Court for the Eastern District of Texas (Tribunalul Federal al Districtului Est din Texas, Statele Unite) cu o plângere în contrafacerea brevetelor US 522 și US 140 împotriva Genentech și a Biogen (fostă Biogen Idec). Acestea din urmă au introdus la aceeași dată o acțiune în nulitatea acestor brevete la United States District Court for the Northern District of California (Tribunalul Federal al Districtului Nord din California, Statele Unite).

14. Aceste două acțiuni au fost conexate în fața United States District Court for the Northern District of California (Tribunalul Federal al Districtului Nord din California, Statele Unite).

15. La 11 martie 2011, United States District Court for the Northern District of California (Tribunalul Federal al Districtului Nord din California, Statele Unite) a constatat, în esență, lipsa contrafacerii brevetelor în discuție și a respins acțiunea în nulitatea brevetelor, considerând că Genentech nu reușise să atingă nivelul de probă necesar. Această decizie a fost confirmată la 22 martie 2012 de către United States Court of Appeals for the Federal Circuit (Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Circuitul Federal, Statele Unite) și a rămas irevocabilă.

16. Printr-o a treia sentință parțială din 5 septembrie 2012 (denumită în continuare „a treia sentință parțială”) [6], arbitrul unic ales de părți a decis [7] că Genentech fabricase Rituxan® prin utilizarea activatorului „brevetat o perioadă, în mod greșit sau în mod întemeiat, în [brevetul EP 177] și mai târziu în [brevetele US 522 și 140] […]” [8] și, în acest temei, a reținut obligația Genentech de a plăti Hoechst și Sanofi-Aventis redevențele curente cu privire la vânzarea de Rituxan® și de produse cu aceleași proprietăți [9].

4 — Articolul 8 alineatul 3 din acordul de licență prevede că „licențiatul poate rezilia prezentul acord și licențele transferate în temeiul acestuia la acordarea Behringwerke a unui preaviz de două (2) luni în acest scop, în cazul în care licențiatul decide să înceteze utilizarea drepturilor de licență acordate în temeiul prezentelor”.

5 — Materia activă a Rituxan® este „rituximab”. Acest medicament este comercializat începând din anul 1998 în Statele Unite sub denumirea comercială Rituxan®, iar în Uniunea Europeană sub aceea de MabThera®. Din răspunsurile Genentech, precum și ale Hoechst și ale Sanofi-Aventis la întrebările scrise adresate de Curte reiese că sentințele arbitrale vizate de prezenta cauză privesc vânzările mondiale de Rituxan®, inclusiv vânzările acestui medicament sub denumirea „MabThera®”.

6 — Limba originală a celei de a treia sentințe parțiale este limba engleză. Genentech a depus la dosar o traducere „liberă” în limba franceză în fața instanței de trimitere, precum și în fața Curții, care va fi utilizată în prezentele concluzii.

7 — A se vedea punctele 322-330 din cea de a treia sentință parțială.

8 — A se vedea punctul 326 din cea de a treia sentință parțială.

9 — A se vedea punctul 114 din cea de a treia sentință parțială.

17. Arbitrul unic a considerat că, inițial, Genentech intenționase să utilizeze activatorul fără a fi considerată drept autor al unei contrafaceri [10], fapt care a condus la încheierea acordului de licență. Rezulta, potrivit arbitrului unic, că obiectul comercial al acordului de licență [11] era de a evita orice proces cu privire la valabilitatea brevetelor US 522 și US 140 în perioada de valabilitate a contractului de licență [12]. Potrivit acestui arbitru, un „asemenea armistițiu nu [putea] să dureze la infinit, întrucât [acordul de licență urma] să fie reziliat într-un termen relativ scurt de către una dintre părți […]” [13].

18. În opinia sa, odată cu înregistrarea unui brevet, un licențiat ca Genentech putea fi reconfortat prin obținerea unei licențe pentru utilizarea acestui brevet, spre deosebire de un terț care putea fi descurajat să concureze cu un licențiat. Prin urmare, arbitrul unic a apreciat că, în temeiul acordului de licență, înregistrarea brevetelor era o considerație pertinentă pentru a stabili existența unei rațiuni comerciale pentru a încheia acordul de licență în discuție, chiar dacă problema valabilității acestora nu se punea în discuție. În această privință, a arătat că un litigiu în materie de brevete putea dura ani, astfel cum demonstrau procedurile paralele din Statele Unite, și putea genera cheltuieli semnificative [14]. O societate ca Genentech avea, așadar, un interes să încheie un asemenea acord.

19. În consecință, arbitrul unic a considerat că plățile efectuate sau datorate, în conformitate cu acordul de licență, nu puteau fi reclamate sau rămâneau datorate în cazul în care brevetul ar fi anulat sau nu ar fi fost încălcat prin activitatea beneficiarului acordului de licență [15]. Dat fiind că obiectul comercial al acordului de licență era de a evita orice contencios în materie de brevete, el a considerat că rezultatul ultim al procedurii referitoare la brevet nu obliga concedentul, în ipoteza în care brevetul s-ar dovedi nevalid, să ramburseze redevențele primite, nici nu ar exonera licențiatul de obligația sa de a plăti aceste redevențe în cazul în care, astfel cum procedase Genentech, licențiatul nu le-ar fi plătit.

20. În temeiul acestor considerații, arbitrul respectiv a considerat că, potrivit acordului de licență, Genentech trebuia să plătească Hoechst și Sanofi-Aventis redevențele curente cu privire la vânzările de Rituxan® fabricat între 15 decembrie 1998 (data eliberării brevetului US 522) și 28 octombrie 2008 (data rezilierii acordului de licență) [16].

21. În plus, el a obligat Genentech să plătească Hoechst și Sanofi-Aventis suma de 391 420,36 de euro plus 293 565,27 dolari americani (USD) (aproximativ 260 000 de euro) referitor la cheltuielile lor de reprezentare pentru perioada cuprinsă între 9 iunie 2011 și 5 septembrie 2012.

22. În sfârșit, el a amânat pentru sentința definitivă deciziile privind evaluarea cuantumului redevențelor datorate, cheltuielile de arbitraj și celelalte cheltuieli de reprezentare.

10 — A se vedea punctul 299 din cea de a treia sentință parțială.

11 — Arbitrul unic a considerat că, în temeiul dreptului german, aplicabil acordului de licență, contractele trebuiau interpretate nu numai în temeiul stipulațiilor lor, ci și în temeiul genezei lor, al contextului lor sistematic și al obiectului lor comercial (a se vedea în acest sens punctul 255 din cea de a treia sentință parțială). El a concluzionat că motivele comerciale care au determinat părțile să încheie acordul de licență decurgeau din faptul că, în momentul încheierii acestuia, Behringwerke avea o invenție brevetată (și anume brevetul EP 177) căreia Genentech dorea să îi dea o utilizare comercială fără a se expune riscului de a contraface brevetul (a se vedea în acest sens punctul 258 din cea de a treia sentință parțială). Potrivit arbitrului unic, problema valabilității brevetului nu era relevantă în dreptul german, care recunoaște dreptul contractual la plata redevențelor într-un acord de licență, chiar dacă brevetul în discuție este anulat în final. El a decis că, potrivit dreptului german, o persoană putea concesiona și o licență cu privire la o invenție nebrevetată sau nebrevetabilă (a se vedea în acest sens punctul 292 din cea de a treia sentință parțială).

12 — A se vedea în acest sens punctul 307 din cea de a treia sentință parțială.

13 — A se vedea punctul 308 din cea de a treia sentință parțială.

14 — A se vedea punctul 313 din cea de a treia sentință parțială.

15 — A se vedea punctul 314 din cea de a treia sentință parțială.

16 — A se vedea în acest sens punctul 161 și punctul 1 din dispozitivul celei de a treia sentințe parțiale.

23. La 25 februarie 2013, arbitrul unic a pronunțat sentința definitivă, obligând Genentech să plătească Hoechst suma de 108 322 850 de euro plus dobânda simplă cu titlu de daune interese, 211 250 de euro cu titlu de cheltuieli de arbitraj, 634 649,88 euro și 555 907,23 USD (aproximativ 490 778 de euro) cu titlu de cheltuieli de reprezentare [17].

24. La punctul 219 din sentința definitivă, arbitrul unic arată că Genentech a pretins tardiv în cadrul procedurii că „eforturile Hoechst pentru interpretarea [acordului de licență] astfel încât să îi permită să recupereze redevențele curente fără a ține seama de aspectul dacă produsele presupuse sub licență [erau] sau nu [erau] acoperite de brevetele sub licență încălcau *reglementarea antitrust a Uniunii Europene*”.

25. În această privință, arbitrul unic a considerat că „Genentech nu [specificase] *cum* [ar fi încălcat dreptul concurenței al Uniunii] […] în cazul în care aceasta [ar] pierde prezentul arbitraj. Legea germană privind licențele autorizează contractele de licență pentru a utiliza un know-how nebrevetat și poate avea în vedere redevențe pentru acest know-how. Acest lucru nu se poate schimba dacă se susține – fără mai multe argumente – că această licență încalcă [dreptul concurenței al Uniunii]” [18].

26. În temeiul articolelor 1518 și 1520 din Codul de procedură civilă, Genentech a sesizat cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) cu o acțiune în anularea celei de a treia sentințe parțiale, a sentinței definitive, precum și a addendumului.

27. Prin ordonanța din 3 octombrie 2013, cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) a respins cererea formulată de Genentech având ca obiect conexarea acțiunilor în anularea celei de a treia sentințe parțiale, a sentinței definitive, precum și a addendumului.

28. În cadrul procedurii în anularea celei de a treia sentințe parțiale, cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) ridică problema compatibilității acordului de licență cu articolul 101 TFUE. Ea arată că arbitrul unic a considerat că, în perioada de valabilitate a acestuia, licențiatul era obligat la plata redevențelor contractuale chiar dacă anularea brevetului sau a brevetelor avea un efect retroactiv. Cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) își pune problema dacă un asemenea contract încalcă dispozițiile articolului 101 TFUE, în măsura în care supune licențiatul la plata redevențelor lipsite de acum de cauză ca urmare a anulării brevetului sau a brevetelor aferente drepturilor concesionate și aplică acestuia un „dezavantaj în condiții de concurență”.

29. În aceste condiții, cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Dispozițiile articolului […] 101 [TFUE] trebuie interpretate în sensul că se opun conferirii de efect, în caz de anulare a brevetelor, unui contract de licență care impune în sarcina licențiatului redevențe pentru simpla utilizare a drepturilor aferente brevetelor sub licență?”

30. Prin ordonanța din 18 noiembrie 2015, Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța) a declarat inadmisibil recursul formulat de Hoechst și de Sanofi-Aventis împotriva hotărârii cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) din 23 septembrie 2014 de a adresa o întrebare preliminară Curții.

17 — Aceste sume nu au fost modificate prin decizie și prin addendum-ul la sentința definitivă pronunțate la 25 februarie 2013, care priveau calcularea dobânzilor datorate de Genentech societății Hoechst (denumit în continuare „addendum-ul”).

18 — A se vedea punctul 222 din sentința definitivă.

IV – **Procedura în fața Curții**

31. Prezenta cerere de decizie preliminară a fost depusă la grefa Curții la 9 decembrie 2014. Genentech, Hoechst și Sanofi-Aventis, guvernele francez, spaniol și olandez, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise.

32. În temeiul articolului 61 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, părțile au fost invitate să răspundă în scris la întrebările Curții, ceea ce au și făcut la 18 decembrie 2015.

33. La 20 ianuarie 2016 a avut loc o ședință la care Genentech, Hoechst și Sanofi-Aventis, guvernele francez și spaniol, precum și Comisia au prezentat observații orale.

V – **Analiză**

A – *Cu privire la admisibilitate*

1. Cu privire la legătura întrebării adresate cu realitatea litigiului principal

34. Hoechst și Sanofi-Aventis, precum și guvernul francez consideră că întrebarea preliminară se întemeiază pe o premisă factuală eronată. Astfel, în condițiile în care privește compatibilitatea acordului de licență cu articolul 101 TFUE „în caz de anulare a *brevetelor*” [19], doar brevetul EP 177 a fost anulat la 12 ianuarie 1999, iar nu și brevetele US 522 și US 140 [20]. În consecință, întrebarea preliminară ar fi lipsită de obiect și ar trebui declarată inadmisibilă.

35. În opinia noastră, faptul că instanța de trimitere face referire în întrebarea adresată la anularea „brevetelor” (la plural), în condițiile în care doar un brevet a fost anulat, nu presupune că cererea de decizie preliminară se întemeiază pe o premisă factuală eronată.

36. Astfel, reiese cu claritate din cererea de decizie preliminară că instanța de trimitere este perfect conștientă de faptul că brevetele US 522 și US 140 nu au fost anulate.

37. În această privință, la pagina 2 din cererea sa de decizie preliminară, instanța de trimitere arată că tehnologia acoperită prin acordul de licență „a condus la eliberarea mai multor brevete, pe de o parte la 22 aprilie 1992 a unui brevet european [EP 177] *ulterior anulat* la 12 ianuarie 1999 de OEB pentru lipsa noutății, pe de altă parte la 15 decembrie 1998 a unui brevet [US 520], în sfârșit la 17 aprilie 2001 a unui brevet [US 140]” [21]. Instanța de trimitere nu face nicio aluzie la o anulare a brevetelor US 522 și US 140.

38. În plus, la pagina 3 din cererea sa de decizie preliminară, instanța de trimitere se referă la hotărârea din 11 martie 2011 a United States District Court for the Northern District of California (Tribunalul Federal al Districtului Nord din California, Statele Unite), care, în opinia sa, „a decis că Rituxan® nu constituia o contrafacere a brevetelor în discuție”. Rezultă că instanța de trimitere cunoaște conținutul acestei hotărâri prin care s-a respins și acțiunea în anulare formulată împotriva brevetelor US 522 și US 140 [22].

19 — Sublinierea noastră.

20 — A se vedea punctul 6 din prezentele concluzii.

21 — Sublinierea noastră.

22 — A se vedea punctele 13-15 din prezentele concluzii.

39. În sfârșit, deși la punctele 193 și 194 din cea de a treia sentință parțială, arbitrul unic s-a referit la anularea brevetelor US 522 și US 140 de către United States District Court for the Northern District of California (Tribunalul Federal al Districtului Nord din California, Statele Unite), această eroare nu apare nicidecum în sentința definitivă. Dimpotrivă, la punctul 50 din sentința definitivă, arbitrul unic declară în mod clar că acțiunea formulată de Genentech în anularea brevetelor US 522 și US 140 a fost respinsă.

40. Deși este adevărat că cele trei acțiuni în anulare formulate în fața cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) împotriva celei de a treia sentințe parțiale, a sentinței definitive și a addendumului nu sunt conexate [23], reiese cu claritate din dosarul în fața Curții că cele trei acțiuni sunt conexe. Astfel, instanța de trimitere însăși examinează, în cererea sa de decizie preliminară, aceste trei sentințe ca unul și același ansamblu [24]. Prin urmare, este clar că nu există o premisă factuală eronată.

41. În orice caz, existența sau inexistența pretinsei premise factuale eronate nu va avea nicio influență asupra răspunsului pe care îl vom propune la întrebarea adresată de instanța de trimitere care privește fără deosebire cazul anulării unui brevet (în speță brevetul EP 177) și cel al necontrafacerii unui brevet (în speță brevetele US 522 și US 140).

42. Astfel, după cum a arătat Comisia în răspunsurile sale la întrebările scrise ale Curții, „arbitrul unic a concluzionat în cea de a [t]reia [s]entință [p]arțială că sensul acordului [de licență] nu era de a prevedea rambursarea sau nereclamarea redevențelor în cazul în care anumite brevete s-ar dovedi ulterior nevalide sau necontrafăcute. Sensul acordului, interpretat în lumina legii germane și a istoricului negocierii dintre părți, era de a proteja utilizatorul brevetului/brevetelor – cu alte cuvinte Genentech – împotriva unui proces cu privire la brevet/brevete care ar putea fi lung și costisitor. Rezultă că faptul că brevetele americane au putut fi considerate nevalide sau necontrafăcute nu modifică conținutul obligației Genentech de a plăti redevențe".

2. Cu privire la posibilitatea Curții de a da un răspuns util instanței de trimitere

43. Hoechst și Sanofi-Aventis, precum și guvernul francez consideră că Curtea nu poate da un răspuns util instanței de trimitere.

44. În această privință, guvernul francez arată că cererea de decizie preliminară nu precizează elementele de fapt și de drept necesare în cadrul aplicării articolului 101 TFUE și în special a Regulamentului (CE) nr. 772/2004 al Comisiei din 27 aprilie 2004 privind aplicarea articolului [101] alineatul (3) [TFUE] anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie [25], ca de exemplu condițiile reale ale funcționării și structurii pieței în discuție, natura acordului de licență de contract între concurenți sau de acord reciproc și elementele dreptului german căruia acest acord i-a fost supus.

23 — A se vedea punctul 27 din prezentele concluzii.

24 — A se vedea de exemplu concluziile prezentate de Genentech în fața instanței de trimitere (reluate în cererea de decizie preliminară) care postulează anularea celei de a treia sentințe parțiale, a sentinței definitive și a addendum-ului.

25 — JO L 123, p. 11, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 235.

45. Considerăm că aceste argumente trebuie înlăturate întrucât vom concluziona că, în conformitate cu Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195), articolul 101 alineatele (1) și (2) TFUE nu impune anularea celei de a treia sentințe parțiale [26]. Or, regulamentele de exceptare [27] menționate de guvernul francez aplică articolul 101 alineatul (3) TFUE anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie la care participă doar două întreprinderi și anumitor practici concertate aferente acestora, *care intră sub incidența articolului 101 alineatul (1) TFUE*, ceea ce, în opinia noastră, nu este cazul în speță.

46. În orice caz, considerăm că Curtea nu ar dispune de date suficiente pentru a efectua o asemenea analiză în cazul în care nu ar împărtăși concluzia noastră.

47. Excepția de inadmisibilitate privind aplicarea regulamentelor de exceptare citate anterior ar putea fi acceptată numai în ipoteza în care Curtea nu ar împărtăși concluzia noastră.

3. Cu privire la competența instanței de trimitere de a întreba Curtea

48. Hoechst și Sanofi-Aventis susțin că este imposibil să se răspundă la întrebarea preliminară fără a încălca dreptul francez care interzice revizuirea pe fond a sentințelor arbitrale internaționale, cu excepția încălcării flagrante a ordinii publice internaționale [28].

49. În lipsa unei asemenea încălcări flagrante (precum, de exemplu, în cazul unui cartel), Hoechst și Sanofi-Aventis fac o distincție între cazurile în care problema compatibilității unui acord între întreprinderi cu articolul 101 TFUE a fost trecută sub tăcere în sentința arbitrală internațională, caz în care ar exista un risc de atingere adusă efectivității dreptului concurenței, și cazurile în care această problemă a fost evocată în sentința respectivă. În opinia lor, în această din urmă ipoteză prezentă în speță, răspunsul la întrebarea preliminară de față ar determina instanța de trimitere să revizuiască pe fond cea de a treia sentință parțială, întrucât motivul de anulare care face obiectul acestei întrebări a fost invocat și dezbătut în fața arbitrului unic.

50. În această privință, reamintim că, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, astfel cum este prevăzută la articolul 267 TFUE, numai instanța națională, sesizată cu litigiul și care trebuie să își asume responsabilitatea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată, are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei pendinte în fața sa, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții.

51. Dacă întrebările adresate de instanțele naționale au ca obiect interpretarea unei dispoziții a dreptului Uniunii, Curtea este, așadar, în principiu, obligată să se pronunțe, cu excepția cazului în care este evident că cererea de decizie preliminară urmărește, în realitate, să o pună în situația de a se pronunța prin intermediul unui litigiu fictiv sau să formuleze opinii consultative cu privire la chestiuni generale sau ipotetice ori atunci când interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului ori în cazul în care Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate [29].

26 — A se vedea punctele 84-97 din prezentele concluzii.

27 — Toate cele trei regulamente în discuție au drept temei juridic Regulamentul nr. 19/65/CEE al Consiliului din 2 martie 1965 privind aplicarea articolului [101] alineatul (3) [TFUE] anumitor categorii de acorduri și practici concertate (JO 1965, 36, p. 533, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 6).

28 — A se vedea cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris), 18 noiembrie 2004, Thalès, RG nr. 2002/19606, p. 9; Cour de cassation (Curtea de Casație), Secția întâi civilă, 4 iunie 2008, Cytec, nr. 06-15.320, Bull. civ. I, nr. 162, p. 4.

29 — A se vedea Ordonanța EBS Le Relais Nord-Pas-de-Calais (C-240/12, EU:C:2013:173, punctul 12 și jurisprudența citată).

52. În opinia noastră, nu există niciun indiciu care să arate că întrebarea adresată este ipotetică sau că interpretarea dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului pendinte în fața instanței de trimitere, care privește articolul 101 TFUE. În plus, considerăm că Curtea dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebarea adresată.

53. Arătăm de asemenea, cu titlu pur indicativ, că Cour de cassation (Curtea de Casație) a declarat inadmisibil recursul formulat de Hoechst și de Sanofi-Aventis împotriva hotărârii cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) din 23 septembrie 2014 prin care s-a decis să se adreseze Curții prezenta întrebare preliminară.

54. În consecință, întrebarea preliminară ne pare admisibilă și este necesar să se răspundă la aceasta.

B – *Cu privire la fond*

1. Cu privire la întinderea controlului sentințelor arbitrale internaționale în raport cu normele de ordine publică europeană

55. În observațiile sale scrise, guvernul francez amintește că, la punctul 32 din Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269), Curtea a decis că controlul exercitat de instanțele statelor membre asupra sentințelor arbitrale internaționale care ridică probleme de drept al Uniunii poate fi „mai mult sau mai puțin extins după caz", în funcție de normele adoptate de statele membre în cadrul autonomiei lor procedurale. În acest temei, guvernul francez arată că normele dreptului francez potrivit căruia instanțele franceze nu pot revizui pe fond sentințele arbitrale internaționale și sunt limitate, în cadrul unei acțiuni în anularea unei sentințe arbitrale internaționale precum cea în discuție în prezenta cauză, la examinarea unei încălcări „flagrante" [30] a ordinii publice internaționale sunt conforme cu principiul efectivității instituit de dreptul Uniunii.

56. Hoechst și Sanofi-Aventis arată [31] că, deși în Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269) Curtea a statuat că o instanță națională sesizată cu o acțiune în anularea unei sentințe arbitrale internaționale ar trebui, conform normelor de procedură interne, să admită o acțiune în anulare întemeiată pe nerespectarea articolului 101 TFUE, normele de procedură din dreptul francez în discuție interzic revizuirea pe fond a sentințelor arbitrale internaționale și limitează întinderea acestui control la o încălcare „flagrantă" [32].

57. Or, potrivit Hoechst și Sanofi-Aventis, dat fiind că problema unei eventuale contrarietăți a acordului de licență cu articolul 101 TFUE a fost invocată și dezbătută în fața arbitrului unic și acesta din urmă a respins-o, este imposibil să se răspundă la întrebarea preliminară fără a revizui cea de a treia sentință parțială pe fond în măsura în care un acord de licență precum cel în discuție în prezenta cauză nu ar putea constitui o restrângere prin obiect la articolul 101 TFUE și nu ar putea constitui, așadar, o încălcare flagrantă a articolului 101 TFUE.

30 — A se vedea Cour de cassation (Curtea de Casație), Secția întâi civilă, 4 iunie 2008, Cytec, nr. 06-15.320, Bull. civ. I, nr. 162, p. 4.

31 — A se vedea punctele 48 și 49 din prezentele concluzii.

32 — A se vedea cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris), 18 noiembrie 2004, Thalès, RG nr. 2002/19606, p. 9. Această soluție a fost confirmată în Hotărârea Cytec [Cour de cassation (Curtea de Casație), Secția întâi civilă, 4 iunie 2008, Cytec, nr. 06-15.320, Bull. civ. I, nr. 162, p. 4]. Cele două cauze priveau o atingere adusă dreptului concurenței al Uniunii.

58. În opinia noastră, limitări privind întinderea [33] controlului sentințelor arbitrale internaționale precum cele evocate pentru dreptul francez de Hoechst și de Sanofi-Aventis, precum și de guvernul francez, și anume natura flagrantă a încălcării ordinii publice internaționale și imposibilitatea de a controla o sentință arbitrală internațională pentru o asemenea încălcare în condițiile în care problema de ordine publică a fost invocată și dezbătută în fața instanței arbitrale, sunt contrare principiului efectivității dreptului Uniunii.

59. Referindu-se la sistemul de control al compatibilității sentințelor arbitrale internaționale cu dreptul Uniunii prin intermediul rezervei de ordine publică, astfel cum a fost stabilit de Curte în Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269), privind, precum în speță, o acțiune în anularea unei sentințe arbitrale internaționale întemeiate pe contrarietatea cu ordinea publică și confirmat în Hotărârea Gazprom (C-536/13, EU:C:2015:316), în ceea ce privește o cerere de recunoaștere și de executare a unei sentințe arbitrale internaționale contestate pentru motive de ordine publică, trebuie amintit că, potrivit Curții, instanțele arbitrale numite „convenționale” [34] nu sunt instanțe din statele membre în sensul articolului 267 TFUE. În consecință, acestea nu pot adresa întrebări preliminare. Revine, așadar, instanțelor din statele membre în sensul articolului 267 TFUE, dacă este cazul prin recurgerea la mecanismul trimiterii preliminare [35], sarcina de a examina compatibilitatea sentințelor arbitrale (internaționale sau nu) cu dreptul Uniunii în cazul sesizării pentru anulare [36], *exequatur* [37] sau în cazul oricărei alte căi de atac sau forme de control prevăzută de legislația națională aplicabilă.

60. Cu alte cuvinte, sistemul de control al compatibilității sentințelor arbitrale internaționale cu dreptul material al Uniunii prin intermediul rezervei de ordine publică, fie în cadrul unei acțiuni împotriva recunoașterii și executării, fie al unei acțiuni în anulare, impune sarcina controlului mai degrabă în aval, respectiv instanțelor din statele membre, decât în amonte, respectiv instanțelor arbitrale [38].

33 — Întrucât acțiunea în anulare privește, conform articolului 1520 din Codul de procedură civilă, sentințele arbitrale internaționale pronunțate în Franța, obiectul controlului este sentința arbitrală internațională însăși, iar nu instrumentul subiacent care conține clauza compromisorie care a condus la arbitraj, în speță acordul de licență. Este adevărat că sentințele arbitrale internaționale nu constituie acorduri între întreprinderi în sensul articolului 101 TFUE, ci hotărâri judecătorești internaționale care nu au legătură cu nicio ordine juridică etatică, ci țin de ordinea arbitrală internațională [a se vedea Cour de cassation (Curtea de Casație), Secția întâi civilă, 8 iulie 2015, Ryanair, nr. 13-25.846, FR:CCASS:2015:C100797; a se vedea de asemenea în acest sens Cour de cassation (Curtea de Casație), Secția întâi civilă, 23 martie 1994, Hilmarton Ltd, nr. 92-15137, Bull. civ. I, nr. 104, p. 79; Cour de cassation (Curtea de Casație), Secția întâi civilă, 29 iunie 2007, PT Putrabali Adyamulia, nr. 05-18053, Bull. civ. I, nr. 250]. Cu toate acestea, reiese cu claritate din Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269) că trebuie anulată o sentință arbitrală internațională atunci când aceasta conferă efect unui acord între întreprinderi contrar articolului 101 TFUE, chiar dacă sentința însăși nu constituie un acord între întreprinderi. Dacă situația ar fi diferită, părțile ar putea sustrage acordurile anticoncurențiale de sub imperiul articolului 101 TFUE prin introducerea în acestea a unor clauze compromisorii.

34 — A se vedea Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punctul 34). Utilizăm acest termen pentru a face distincția față de anumite instanțe arbitrale despre care Curtea a considerat că îndeplineau criteriile enunțate în jurisprudență pentru a putea adresa o întrebare preliminară (a se vedea Hotărârea Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta, C-377/13, EU:C:2014:1754, precum și Ordonanța Merck Canada, C-555/13, EU:C:2014:92). Pe baza acestei jurisprudențe, s-ar putea preconiza ca instanțele arbitrale sesizate în cadrul Convenției pentru soluționarea diferendelor cu privire la investiții dintre state și resortisanții altor state (CIRDI) să poată adresa întrebări preliminare Curții. A se vedea în acest sens Basedow, J., „EU Law in International Arbitration: Referrals to the European Court of Justice”, *Journal of International Arbitration*, vol. 32, 2015, p. 367, p. 376-381. Întrucât numărul și importanța arbitrajelor în materie de investiții care ridică probleme de aplicare a dreptului Uniunii sunt în creștere, în special în domeniul ajutoarelor de stat, posibilitatea instanțelor arbitrale de a adresa întrebări preliminare ar putea contribui la aplicarea corectă și efectivă a dreptului Uniunii.

35 — A se vedea Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punctele 32, 33 și 40). A se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Högsta domstolen (Curtea Supremă, Suedia) din 17 iunie 2015 în cauza nr. T 5767-13, Systembolaget/The Absolute Company, punctul 23.

36 — Aceasta este situația instanței de trimitere în prezenta cauză, precum și a instanțelor olandeze în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269).

37 — Aceasta era situația instanțelor lituaniene în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Gazprom (C-536/13, EU:C:2015:316), în care se ridica problema dacă sentința arbitrală internațională în discuție constituia o „anti-suit injunction” contrară ordinii publice în sensul articolului V alineatul 2 litera b) din Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, încheiată la New York la 10 iunie 1958 (*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 330, p. 3).

38 — Există, desigur, câteva excepții, precum, îndeosebi, intervenția în amonte a instanței (etatice) de la sediul arbitrajului în calitatea sa de instanță de sprijin în domeniul arbitrajului. Cu toate acestea, excepțiile menționate nu urmăresc să asigure respectarea dreptului Uniunii. A se vedea în acest sens cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Rich (C-190/89, EU:C:1991:319), care privea constituirea unei instanțe arbitrale.

61. Astfel, misiunea arbitrilor în arbitrajul comercial internațional constă în interpretarea și aplicarea corectă a contractului care leagă părțile. La exercitarea acestei misiuni, arbitrii pot fi puși în mod natural în situația de a aplica dreptul Uniunii, în cazul în care acesta face parte din dreptul aplicabil contractului (*lex contractus*) sau din dreptul aplicabil arbitrajului (*lex arbitri*). Cu toate acestea, controlul respectării normelor de ordine publică europeană revine instanțelor din statele membre, iar nu arbitrilor, fie în cadrul unei acțiuni în anulare, fie în cadrul unei proceduri de recunoaștere și de executare [39].

62. Acest sistem funcționează, așadar, invers decât sistemul de încredere reciprocă instituit în special prin Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [40] , **care atribuie sarcina respectării dreptului Uniunii, aplicabil fondului litigiului, incluzând normele de ordine publică europeană, instanței sesizate cu fondul litigiului (respectiv în amonte), iar nu în aval, instanței de recunoaștere și de executare** [41].

63. Pe această bază, analizăm cele două limitări pe care le-ar impune dreptul francez.

a) Natura flagrantă sau vădită a încălcării ordinii publice

64. În cazul în care controlul unei sentințe arbitrale internaționale în raport cu normele de ordine publică europeană (care vizează deja doar o categorie de norme ale ordinii juridice a Uniunii deja foarte restrânsă) ar trebui limitat la încălcările vădite sau flagrante ale articolului 101 TFUE, acest control ar fi iluzoriu ținând seama de faptul că acordurile sau practicile care pot să restrângă sau să denatureze concurența sunt „adeseori disimulate” [42], ceea ce ar conduce în numeroase cazuri la imposibilitatea (sau dificultatea excesivă) pentru justițiabili de a exercita drepturile pe care li le conferă dreptul concurenței al Uniunii.

65. Astfel, după cum admit Hoechst și Sanofi-Aventis la punctul 21 din observațiile scrise, precum și expertul lor juridic la punctul 5 din consultație [43], acest control extrem de limitat ar avea drept efect să privească doar „încălcări[le] [articolului 101 TFUE] cele mai evidente, precum acordurile de stabilire a prețurilor sau de împărțire a piețelor”. Restricțiile prin efect ar fi în acest mod excluse complet de la controlul instanței de anulare, întrucât constatarea existenței lor ar necesita o examinare mai mult decât minimă a fondului sentinței arbitrale, ceea ce instanțele franceze nu ar putea face.

39 — Situația poate fi diferită în contextul unui arbitraj internațional în materie de investiții în care câteva regimuri, precum cel al Convenției CIRDI, nu prevăd pentru instanțele statelor membre posibilitatea de a controla conformitatea sentințelor arbitrale internaționale cu ordinea publică europeană (a se vedea îndeosebi articolele 53 și 54 din această convenție). Totuși, în măsura în care aceste regimuri juridice, precum Convenția CIRDI, leagă statele membre de țări terțe, acestea intră sub incidența articolului 351 TFUE. Un conflict între ordinea arbitrală internațională și ordinea juridică a Uniunii ar putea fi evitat în cazul în care instanțele arbitrale ar putea întreba Curtea cu titlu preliminar (a se vedea nota de subsol 34).

40 — JO L 351, p. 1.

41 — A se vedea în acest sens punctul 33 din Hotărârea Renault (C-38/98, EU:C:2000:225), în care Curtea a decis că „[i]nstanța statului solicitat nu poate refuza, cu riscul repunerii în discuție a finalității convenției, recunoașterea unei decizii care provine de la un alt stat contractant pentru simplul motiv că apreciază că, în această decizie, dreptul național sau dreptul [Uniunii] a fost aplicat în mod necorespunzător. Dimpotrivă, trebuie să se considere că, în asemenea cazuri, sistemul căilor de atac instituit în fiecare stat contractant, completat de mecanismul trimiterii preliminare prevăzut la articolul [267 TFUE], furnizează justițiabililor o garanție suficientă”. Curtea a statuat ulterior, la punctul 34 din această hotărâre, că „[o] eroare eventuală de drept, precum cea în discuție în litigiul principal, nu constitu[ia] o încălcare vădită a unei norme de drept substanțiale din ordinea juridică a statului solicitat”.

42 — Hotărârea Courage și Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, punctul 27).

43 — Profesorul Laurence Idot recunoaște că teza sa ar avea drept consecință faptul că, „în afara ipotezei excepționale a unei sentințe care ar conferi efect, de exemplu, unui cartel, instanța etatică nu [ar] mai [putea], cu ocazia introducerii unei acțiuni împotriva sentinței, să dezbată problema de fond de drept al concurenței în cazul în care aceasta a fost invocată și dezbătută în fața instanței arbitrale”.

66. Or, chiar dacă există o ierarhie a încălcărilor articolului 101 TFUE în funcție de caracterul lor evident și de nocivitatea lor în special între restrângerile prin obiect și prin efect [44], nu există nimic în cuprinsul articolului 101 TFUE care să permită să se concluzioneze că unele dintre aceste restrângeri ar fi tolerabile. Astfel, articolul 101 TFUE interzice în mod explicit acordurile între întreprinderi *„care au ca obiect sau efect”* [45] restrângerea concurenței. Așadar, fie are loc o încălcare a articolului 101 TFUE, caz în care acordul dintre întreprinderile în discuție este nul de plin drept, fie nu are loc o asemenea încălcare.

67. În acest sens, este irelevant, în consecință, dacă încălcarea normei de ordine publică este sau nu este flagrantă. Niciun sistem nu poate accepta încălcări ale normelor sale celor mai fundamentale care fac parte din ordinea sa publică, și aceasta independent de caracterul flagrant sau nu, evident sau nu, al acestor încălcări.

b) Imposibilitatea de a controla o sentință arbitrală internațională pentru încălcarea ordinii publice în condițiile în care problema a fost invocată și dezbătută în fața instanței arbitrale, întrucât aceasta ar implica o revizuire pe fond a sentinței respective

68. La punctul 36 din Hotărârea Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269), Curtea a decis că articolul 101 TFUE (fostul articol 81 CE) constituia „o dispoziție fundamentală indispensabilă pentru îndeplinirea misiunilor încredințate [Uniunii] și, în special, pentru funcționarea pieței interne” [46].

69. Pe de altă parte, la punctul 37 din Hotărârea Gazprom (C-536/13, EU:C:2015:316), Curtea a decis că principiul încrederii reciproce nu este obligatoriu pentru instanțele arbitrale [47]. Aceasta presupune că instanțele din statele membre nu sunt obligate să respecte răspunsurile la problemele de drept al Uniunii date de instanțele arbitrale, care nu sunt instanțe din statele membre în sensul articolului 267 TFUE.

70. În consecință, dacă articolul 101 TFUE este o dispoziție în asemenea măsură fundamentală a ordinii juridice a Uniunii, faptul că părțile au invocat și au dezbătut în fața instanței arbitrale problema incompatibilității sentinței arbitrale internaționale cu această dispoziție nu poate fi determinant, întrucât comportamentul părților în cursul procedurii arbitrale ar putea avea drept efect compromiterea eficacității acestui articol, dat fiind că instanța arbitrală nu poate, în principiu [48], adresa o întrebare preliminară Curții și nu are în mod necesar misiunea de a interpreta și de a aplica dreptul Uniunii.

44 — A se vedea Hotărârea CB/Comisia (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctele 48-52).

45 — Sublinierea noastră.

46 — Curtea a întemeiat această constatare pe articolul 3 litera (g) din Tratatul CE [actualmente articolul 3 alineatul (1) litera (b) TFUE]. Astfel cum am explicat la punctul 182 din Concluziile noastre prezentate în cauza Gazprom (C-536/13, EU:C:2014:2414), „nu suntem de acord cu interpretarea [Hotărârii] Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punctul 36) […] potrivit căreia simplul fapt că un anumit domeniu face parte din competențele, exclusive sau partajate, ale Uniunii, conform articolelor 3 TFUE și 4 TFUE, este suficient pentru a ridica o dispoziție a dreptului Uniunii la rangul de dispoziție de ordine publică. Dacă aceasta ar fi situația, tot dreptul Uniunii, de la Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene la o directivă privind echipamentele sub presiune, ar fi de ordine publică […]”. La punctul 177 din aceleași concluzii, am explicat, citând punctul 304 din Hotărârea Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia (C-402/05 P și C-415/05 P, EU:C:2008:461), că noțiunea de ordine publică europeană putea cuprinde doar „principii care țin chiar de fundamentele ordinii juridice [a Uniunii]” „a căror *încălcare nu se poate efectua* […] întrucât o astfel de încălcare ar fi inacceptabilă din punctul de vedere al unui stat de drept, liber și democratic”. Este vorba, așadar, despre „norm[e] imperativ[e] într-atât de *fundamental*[e] pentru ordinea juridică [a Uniunii] încât nu ar putea suferi nicio derogare în contextul cauzei în discuție” (a se vedea punctul 100 din Concluziile noastre prezentate în cauza Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:11). Articolele 101 TFUE și 102 TFUE sunt în acest sens dispoziții fundamentale și esențiale pentru funcționarea pieței interne, fără de care Uniunea nu ar funcționa și a căror încălcare, flagrantă sau nu, evidentă sau nu, ar fi inacceptabilă din punctul de vedere al ordinii juridice a Uniunii.

47 — A se vedea de asemenea în acest sens punctul 154 din Concluziile noastre prezentate în cauza Gazprom (C-536/13, EU:C:2014:2414).

48 — A se vedea Hotărârea Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754), precum și Ordonanța Merck Canada (C-555/13, EU:C:2014:92). În speță, arbitrul unic nu constituie „o instanță dintr-un stat membru” în sensul acestei jurisprudențe, întrucât competența sa nu este obligatorie, ci rezultă dintr-o alegere contractuală exprimată liber de părțile la acordul de licență care a condus la sentințele arbitrale în discuție în cauza principală.

71. Pentru aceste motive, controlul exercitat de o instanță dintr-un stat membru asupra contrarietății sentințelor arbitrale internaționale cu normele de ordine publică europeană nu poate fi legat de aspectul dacă această problemă a fost sau nu a fost invocată sau dezbătută în cursul procedurii arbitrale, nici nu poate fi limitat prin interdicția formulată de dreptul național de a revizui pe fond sentința în discuție.

72. Cu alte cuvinte, una sau mai multe părți la acordurile care ar putea fi anticoncurențiale nu pot să le sustragă pe acestea din urmă de la controlul articolelor 101 TFUE și 102 TFUE prin recurgerea la arbitraj.

2. Articolul 101 alineatul (1) TFUE impune anularea unei sentințe arbitrale internaționale precum cea în discuție în cauza principală, care conferă efect unui acord de licență de brevet care prevede, pe toată durata sa, plata redevențelor curente, și aceasta chiar și în cazul anulării cu efect retroactiv a unui brevet care acoperă tehnologia în cauză (în speță brevetul EP 177) sau atunci când utilizarea tehnologiei în discuție nu implică o contrafacere (în speță brevetele US 522 și US 140)?

a) Observații introductive

73. Din lectura celei de a treia sentințe parțiale și din interpretarea dată de arbitrul unic acordului de licență reiese că obligația Genentech de a plăti redevențele curente către Hoechst și Sanofi-Aventis, calculate pe baza producției lor de medicamente care utilizează tehnologia activatorului, nu era subordonată condiției ca această tehnologie să fie sau să rămână protejată printr-un brevet [49].

74. Astfel, potrivit celei de a treia sentințe parțiale, simpla utilizare a tehnologiei în discuție pe durata acordului de licență era suficientă pentru a da naștere obligației de plată a redevențelor curente [50].

75. În această privință, nu revine Curții sarcina de a revizui sau de a repune în discuție faptele constatate de arbitrul unic și nici interpretarea acordului de licență făcută de acesta pe baza dreptului german, potrivit căreia acest acord de licență impune plata redevențelor în pofida anulării sau a necontrafacerii unuia sau mai multor brevete.

76. Apoi, instanța de trimitere solicită Curții să se pronunțe doar cu privire la interpretarea articolului 101 TFUE, ceea ce face neavenite trimiterile făcute de Genentech la Hotărârea Huawei Technologies (C-170/13, EU:C:2014:2391) și la anumite pasaje din Concluziile [51] pe care le-am prezentat în această cauză care priveau doar interpretarea articolului 102 TFUE.

49 — În răspunsurile lor la întrebările scrise adresate de Curte, Genentech, Hoechst și Sanofi-Aventis, guvernul francez și Comisia consideră că cea de a treia sentință parțială nu privește brevetul EP 177. Comisia consideră că pertinența celor două brevete americane (brevetele US 522 și US 140) pentru cea de a treia sentință parțială nu este mult mai semnificativă. Ea consideră că, în conformitate cu dreptul aplicabil acordului de licență, și anume dreptul german, revocarea sau anularea unui brevet care face obiectul unei licențe nu afectează obligația de a plăti redevențe, adăugând că dreptul german permite acordarea unei licențe chiar și pentru o tehnologie care nu este nici brevetată, nici brevetabilă. Hoechst și Sanofi-Aventis subliniază faptul că reiese cu claritate din cea de a treia sentință parțială că arbitrul unic a obligat Genentech la plata redevențelor datorate Sanofi întemeindu-se exclusiv pe utilizarea pentru fabricarea de către Genentech a Rituxan® în Statele Unite a activatorului care face obiectul acordului de licență.

50 — Este cert că, potrivit instanțelor americane, brevetele US 522 și US 140 nu sunt contrafăcute. Arbitrul unic a constatat, pe de altă parte, la punctele 322-330 din cea de a treia sentință parțială că activatorul fusese utilizat pentru fabricarea de Rituxan® între 15 decembrie 1998 și 27 octombrie 2008. A se vedea punctul 16 din prezentele concluzii.

51 — C-170/13, EU:C:2014:2391.

b) Argumentația părților

77. Pentru Genentech, obligația impusă prin cea de a treia sentință parțială de a plăti redevențele curente în discuție atunci când brevetul este anulat sau atunci când nu are loc o contrafacere a unui brevet sub licență nu numai că afectează comerțul dintre statele membre în mod semnificativ, ci constituie și o restrângere a concurenței atât prin obiect, cât și prin efect.

78. În ceea ce privește afectarea comerțului dintre statele membre, Genentech arată că Comisia a acordat o autorizație de introducere pe piață a MabThera® în temeiul Regulamentului (CEE) nr. 2309/93 al Consiliului din 22 iulie 1993 de stabilire a procedurilor comunitare de autorizare și supraveghere a produselor medicamentoase de uz uman și de uz veterinar și de instituire a unei Agenții Europene pentru Evaluarea Produselor Medicamentoase [52], valabilă pentru comercializarea în toată Uniunea, la 2 iunie 1998. Potrivit Genentech, în perioada relevantă (din 1998 până în 2008), ea a produs „rituximab” în scopul comercializării în diferite state membre, respectiv, în principal, Republica Federală Germania, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Republica Italiană, precum și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Ea observă că redevențele acordate de arbitrul unic au fost calculate pe baza vânzărilor mondiale nete de produse finite pentru perioada 1998-2008 și că, având în vedere volumul semnificativ al vânzărilor efectuate în Uniune în perioada relevantă, restrângerea concurenței rezultată din plata impusă de arbitrul unic afectează în mod direct comerțul dintre statele membre.

79. Genentech explică de asemenea că suferă un dezavantaj concurențial pe piață, din moment ce este obligată să plătească pentru utilizarea unei tehnologii de care ceilalți concurenți pot profita în mod liber și gratuit.

80. Potrivit Genentech, în plus, Hoechst și Sanofi-Aventis au fost recompensate și s-au îmbogățit fără justă cauză prin încasarea [53] redevențelor curente privind descoperirile științifice și tehnologice la care nu au contribuit în niciun mod. Consideră că sentințele arbitrale internaționale în discuție în cauza principală au permis Hoechst și Sanofi-Aventis să își „taxeze” concurenții și să impună o povară financiară asupra industriei farmaceutice, în general, și asupra Genentech și a filialelor sale, în special, care își desfășoară activitățile atât în Europa, cât și în restul lumii, cu încălcarea dreptului concurenței al Uniunii.

81. Cu privire la concurența propriu-zisă, Genentech relevă faptul că Sanofi-Aventis este cel de al doilea mare grup farmaceutic din Europa în ceea ce privește veniturile pentru medicamentele pe bază de prescripție medicală și intervine în cercetare și dezvoltare, precum și în producerea de medicamente în mai multe domenii terapeutice. Ea adaugă că Sanofi-Aventis este unul dintre concurenții principali ai Roche (care deține în prezent Genentech în proporție de 100 %) în domeniul industriei farmaceutice axate pe cercetare.

82. În schimb, Hoechst și Sanofi-Aventis consideră că sentințele arbitrale contestate de Genentech au doar o legătură foarte limitată cu Uniunea.

83. Ele arată de asemenea că redevențele datorate de Genentech nu își găsesc sursa în vreun brevet european și că sentințele arbitrale internaționale contestate nu au avut nici cel mai mic impact asupra vânzărilor Genentech. Adaugă de asemenea că arbitrul unic s-a pronunțat doar cu privire la problema dacă Genentech era obligată prin contract să plătească redevențele prevăzute de acordul de licență și că redevențele acordate Hoechst și Sanofi-Aventis prin sentința definitivă au fost calculate pe baza vânzărilor mondiale de Rituxan®, din care numai 17 % privesc Uniunea, ceea ce corespunde aproximativ sumei de 18 milioane de euro pentru perioada în discuție cuprinsă între 1998 și 2008.

52 — JO L 214, p. 1.

53 — Prin ordonanța din 3 octombrie 2013, cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) a conferit *exequatur* celei de a treia sentințe parțiale, sentinței definitive și addendum-ului. Prin urmare, dispozițiile de obligare pronunțate în acestea au fost puse în aplicare.

c) Apreciere

84. Cu privire la aprecierea afectării comerțului dintre statele membre, ne raliem observațiilor Comisiei în răspunsurile sale la întrebările scrise adresate de Curte potrivit cărora va reveni instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă, având în vedere caracteristicile pieței în discuție, există un grad suficient de probabilitate ca obligația de a plăti redevențe, în urma sentinței definitive și în aplicarea acordului de licență, să exercite o influență directă sau indirectă, actuală sau potențială, asupra schimburilor dintre statele membre și ca această influență să nu fie nesemnificativă [54].

85. Cu privire la restrângerea concurenței, nu este vorba de a se ridica aici problema dacă Genentech a fost defavorizată din punct de vedere comercial prin interpretarea acordului de licență dată de arbitrul unic sau dacă, cu beneficiul (incontestabil) al retragerii, această întreprindere nu ar fi încheiat un asemenea acord [55]. Obiectivul articolului 101 TFUE nu este de a reglementa în general relațiile comerciale dintre întreprinderi, ci se limitează să interzică anumite tipuri de acorduri între întreprinderi care pot afecta comerțul dintre statele membre și au drept obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne.

86. Pe de altă parte, în Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195), Curtea a examinat în raport cu dreptul concurenței o obligație contractuală prin care titularul unei licențe privind o invenție brevetată era obligat să plătească o redevență, pe perioadă nelimitată, așadar chiar după expirarea brevetului.

87. La punctele 11 și 12 din această hotărâre, Curtea a declarat:

„Nu se poate exclude ca o clauză a unui acord de licență, prin care se impune o obligație de plată a unei redevențe, să poată avea *o altă origine decât un brevet*. O asemenea clauză poate rezulta astfel mai degrabă *dintr-o judecată de natură comercială* cu privire la valoarea atribuită posibilităților de exploatare conferite prin acordul de licență. […]

În cazul în care obligația de a plăti redevențe a fost subscrisă pentru o perioadă nedeterminată și s-a susținut astfel că aceasta continuă să lege debitorul după expirarea perioadei de valabilitate a brevetului în discuție, se ridică problema dacă, având în vedere contextul economic și juridic al acordului de licență, obligația de a continua să plătească redevențe poate constitui o restrângere a concurenței în sensul articolului [101] alineatul (1)” [56].

54 — Potrivit Comisiei, anumite elemente sugerează că obligația de plată a redevențelor în discuție poate avea o asemenea influență. „În primul rând, sfera de aplicare geografică a acordului de licență este mondială și include, așadar, ansamblul Uniunii Europene […]. În al doilea rând, acordul de licență privește o tehnologie care, în opinia arbitrului [unic], a fost utilizată pentru producerea de rituximab, componenta activă a medicamentului MabThera® comercializat în Uniune. În al treilea rând, MabThera® face obiectul unei autorizații de introducere pe piață […] în conformitate cu [a]rticolul 3 din [Regulamentul (CEE) nr. 2309/93]. În al patrulea rând, Genentech pare să fi comercializat MabThera® cel puțin în Germania, în Franța și în Italia. În al cincilea rând, considerăm că Sanofi și [Genentech, care face parte în prezent din grupul Roche] sunt concurenți importanți în domeniul cercetării farmaceutice și, în special, concurenți potențiali în domeniul de acțiune al Rituxan® (și MabThera®). În al șaselea rând, obligația de a plăti redevențele poate greva costurile de fabricație a Genentech și poate avea ca efect reducerea concurenței pe piețele de produse și de tehnologii existente, în special în domeniul de acțiune al MabThera®. În al șaptelea rând, considerăm că Rituxan® și MabThera® generează o cifră de afaceri de peste un miliard de euro, care permite să fie considerate medicamente «blockbuster».”

55 — Astfel cum au observat Hoechst și Sanofi-Aventis în răspunsurile lor la întrebările scrise adresate de Curte, „simplul fapt că plata redevențelor contractuale datorate în aplicarea acordului de licență poate constitui eventual o sarcină financiară pentru licențiat, în speță Genentech, nu este suficient pentru a caracteriza o restrângere a concurenței. O asemenea sarcină ilustrează pur și simplu natura comercială a acordului de licență, care a fost încheiat în cunoștință de cauză de întreprinderi comerciale cu forță egală și perfect informate și care, ca orice alt acord comercial, se poate dovedi mai puțin avantajos din punct de vedere comercial decât a fost prevăzut inițial de una dintre părți”.

56 — Sublinierea noastră.

88. Potrivit Curții, obligația în discuție poate încălca articolul 101 alineatul (1) TFUE atunci când acesta fie nu conferă licențiatului dreptul de a rezilia acordul prin intermediul unui preaviz rezonabil, fie încearcă să restrângă libertatea de acțiune a licențiatului după reziliere [57].

89. Deși este adevărat că această hotărâre privea circumstanțe economice și juridice ușor diferite de cele în discuție în cauza principală [58], considerăm că această jurisprudență se poate aplica prin analogie prezentei cauze.

90. A treia sentință parțială confirmă faptul că obligația Genentech de a plăti redevențe decurgea nu din utilizarea unei tehnologii protejate prin brevete valabile, ci numai din acordul de licență în discuție [59]. Reiese cu claritate din interpretarea acordului de licență reținută de arbitrul unic în temeiul dreptului german că obiectul comercial al acestui acord era de a permite Genentech să utilizeze activatorul în discuție prin evitarea acțiunilor contencioase în materie de brevete. Dat fiind că Genentech, contrar celorlalți utilizatori ai activatorului care nu au încheiat un asemenea acord de licență cu Hoechst și Sanofi-Aventis, a beneficiat efectiv de acest „armistițiu temporar” [60] pentru perioada acordului de licență, plățile pentru utilizarea activatorului datorate în conformitate cu acest acord de către Genentech nu erau rambursabile în pofida lipsei contrafacerii sau a anulării brevetelor în discuție.

91. În plus, obligația de a plăti redevențe era prevăzută doar pentru perioada de valabilitate a acestui acord de licență, iar Genentech îl putea rezilia în mod liber printr-un preaviz foarte scurt de două luni [61]. Încă de la rezilierea acordului de licență, Genentech se afla, așadar, exact în aceeași situație ca toți ceilalți utilizatori ai activatorului în discuție [62].

92. Subliniem de asemenea faptul că libertatea de acțiune a Genentech nu era nicidecum restrânsă pentru perioada ulterioară rezilierii și că aceasta nu era legată printr-o clauză prin care să i se interzică să conteste valabilitatea sau contrafacerea brevetelor în discuție. De altfel, în urma rezilierii acordului de licență, aceasta a introdus o acțiune în anularea brevetelor la United States District Court for the Northern District of California (Tribunalul Federal al Districtului Nord din California, Statele Unite).

93. Genentech consideră totuși că rezultă din Hotărârea Windsurfing International/Comisia (193/83, EU:C:1986:75) că o încălcare a articolului 101 alineatul (1) TFUE este dovedită în cazul în care titularul unei licențe de brevet este obligat să plătească redevențe calculate pe baza prețului de vânzare net al unui produs care nu face obiectul brevetului.

57 — A se vedea Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195, punctul 13). Genentech consideră că Comisia, în decizia sa din 2 decembrie 1975 privind o procedură de aplicare a articolului [101 TFUE] (IV/26.949 – AOIP/Beyrard) (JO L 6, p. 8), „declar[ase] că există o restrângere a concurenței atunci când o clauză a unui acord de brevet sub licență «prevede plata redevențelor titularului de ordine de licență fără ca brevetele acestuia din urmă să fie exploatate». Potrivit Comisiei […], o astfel de clauză într-un acord de licență «este deopotrivă incompatibilă cu articolul [101] alineatul (1), în același mod ca și obligația de a plăti redevențele *după expirarea brevetului*»” (sublinierea noastră). Observațiile formulate de Genentech privesc o clauză care obligă un licențiat să plătească redevențe atunci când fabrică produsele vizate în contract fără a utiliza brevetele titularului de licență. În această decizie, Comisia a considerat că clauza avea un efect de restrângere a concurenței, întrucât prevedea plata redevențelor titularului de licență fără ca brevetele acestuia din urmă să fie exploatate. În această privință, Comisia a considerat că clauza menționată, ca și o altă clauză care prevedea obligația de a plăti redevențe după expirarea unui brevet, era incompatibilă cu articolul 101 alineatul (1) TFUE. Trebuie să se observe că Comisia, ca și Curtea la punctul 13 din Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195) a subliniat că „[o]bligația de a plăti redevențe după expirarea brevetului […] constituie […] o încălcare a articolului [101] *întrucât contractul nu permite licențiatului să pună capăt contractului*” (sublinierea noastră).

58 — Prezenta cauză privește un caz de anulare sau de lipsă a contrafacerii brevetelor, în timp ce cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195) privea expirarea brevetelor.

59 — Hoechst și Sanofi-Aventis arată faptul că drepturile naționale din mai multe state membre prevăd că, atunci când se anulează un brevet, licențiatul are dreptul să înceteze plata redevențelor pentru viitor, însă nu poate reclama în schimb rambursarea redevențelor deja plătite.

60 — A se vedea punctul 315 din cea de a treia sentință parțială.

61 — În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195) era prevăzut un preaviz de șase luni care expira anual la 1 octombrie.

62 — În schimb, așa cum arată Comisia în observațiile sale, „o obligație de a continua să plătească redevențe, fără posibilitatea de a rezilia acordul prin intermediul unui preaviz rezonabil, ar greva costurile de fabricație ale titularului fără o justificare economică și ar avea drept efect reducerea concurenței pe piețele de produse și de tehnologii existente și descurajarea titularului de a investi în dezvoltarea și îmbunătățirea tehnologiei sale”.

94. În această hotărâre, Curtea a decis că, în principiu, acest sistem de calculare a redevențelor întemeiat pe prețul de vânzare net al unei planșe cu velă complete era de natură să restrângă concurența cu privire la flotoare, care nu erau acoperite de un brevet [63]. În această privință, Curtea a observat la punctul 65 din această hotărâre că exista o cerere atât pentru greemente izolate, cât și pentru flotoare izolate.

95. Totuși, în această hotărâre, titularul brevetului condiționase, prin intermediul clauzei în discuție și cu încălcarea articolului 101 alineatul (1) litera (e) TFUE, încheierea contractului de acceptarea de către partenerul său a unor prestații suplimentare [64] care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu aveau legătură cu obiectul contractului. Or, în cauza principală, nu există niciun indiciu care să permită să se demonstreze că executarea celei de a treia sentințe parțiale ar fi avut drept efect impunerea, în sarcina Genentech, a unor obligații care, prin natura lor și în conformitate cu uzanțele comerciale, nu ar fi avut o legătură cu obiectul contractului de licență.

96. Astfel, potrivit arbitrului unic, obiectul comercial al acordului de licență era de a evita acțiunile contencioase în materie de brevete și, în consecință, calcularea redevențelor era total independentă de existența sau inexistența unui brevet valabil cu privire la produsul finit.

97. În consecință, considerăm că articolul 101 TFUE nu se opune conferirii de efect, în cazul anulării sau al necontrafacerii brevetelor prin care este protejată o tehnologie, unui contract de licență care impune în sarcina licențiatului redevențe pentru simpla utilizare a drepturilor aferente brevetelor sub licență atunci când, pe de o parte, obiectul comercial al acestui acord este de a permite licențiatului să utilizeze tehnologia în discuție, evitând totodată acțiuni contencioase în materie de brevete, și când, pe de altă parte, licențiatul poate rezilia acordul de licență prin intermediul unui preaviz rezonabil, și aceasta chiar și în cazul anulării sau lipsei de contrafacere.

3. Cu privire la aplicabilitatea regulamentelor de exceptare referitoare la transferul de tehnologie

98. Genentech, Hoechst, Sanofi-Aventis, guvernul olandez și Comisia au depus observații cu privire la aplicarea dispozițiilor Regulamentului (UE) nr. 316/2014 al Comisiei din 21 martie 2014 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie [65].

99. În schimb, guvernul francez consideră că, dat fiind că problema ridicată privește punerea în aplicare a acordului de licență pentru perioada cuprinsă între 15 decembrie 1998 și 27 octombrie 2008, Regulamentul (CE) nr. 240/96 al Comisiei din 31 ianuarie 1996 privind aplicarea articolului [101] alineatul (3) [TFUE] anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie [66] și Regulamentul nr. 772/2004 ar trebui aplicate pentru perioada în discuție.

100. În opinia noastră, nu este oportun să se examineze aplicabilitatea acestor trei regulamente, numite de „exceptare”, în cazul în speță.

63 — A se vedea Hotărârea Windsurfing International/Comisia (193/83, EU:C:1986:75, punctul 67).

64 — Clauza în discuție din acordul de licență obliga licențiații să plătească redevențe pentru greementele unei planșe cu vele fabricate în temeiul unui brevet privind doar greementele pe baza prețului de vânzare al unei planșe cu vele complete, care consta în greemente și flotoare, acestea din urmă nefiind protejate prin brevet.

65 — JO L 93, p. 17.

66 — JO L 31, p. 2.

101. Pe lângă faptul că Curtea nu dispune de date suficiente pentru a efectua o asemenea analiză, aceasta ar fi superfluă, întrucât considerăm că, în conformitate cu Hotărârea Ottung (320/87, EU:C:1989:195), articolul 101 alineatele (1) și (2) TFUE nu impune anularea celei de a treia sentințe parțiale. Subliniem că aceste regulamente de exceptare aplică articolul 101 alineatul (3) TFUE [67] anumitor categorii de acorduri de transfer de tehnologie la care participă doar două întreprinderi și anumitor practici concertate aferente acestora, *care intră sub incidența articolului 101 alineatul (1) TFUE*.

102. Considerăm, cu titlu suplimentar, că observațiile formulate de Genentech potrivit cărora obligația care îi revine în conformitate cu cea de a treia sentință parțială de a plăti redevențe pe baza tuturor vânzărilor de MabThera® ar constitui o restricție gravă în temeiul articolului 4 alineatul (1) literele (a) și (d) din Regulamentul nr. 316/2014 nu pot fi primite.

103. Astfel, nu reiese din dosarul prezentat Curții că acordul de licență și cea de a treia sentință parțială au ca obiect sau ca efect, pe de o parte, restrângerea capacității Genentech de a-și stabili prețurile de vânzare către terți [68] sau, pe de altă parte, restrângerea capacității sale „de a-și exploata drepturile asupra propriei sale tehnologii” sau „de a desfășura activități de cercetare și dezvoltare” [69].

VI – **Concluzie**

104. În consecință, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) după cum urmează:

„Articolul 101 TFUE nu impune, în cazul anulării sau al necontrafacerii brevetelor prin care se protejează o tehnologie, anularea unei sentințe arbitrale internaționale prin care se conferă efect unui contract de licență care impune în sarcina licențiatului redevențe pentru simpla utilizare a drepturilor aferente brevetelor sub licență atunci când obiectul comercial al acestui acord este de a permite licențiatului să utilizeze tehnologia în discuție, evitând totodată acțiuni contencioase în materie de brevete, cu condiția ca licențiatul să poată rezilia acordul de licență prin intermediul unui preaviz rezonabil, să poată contesta valabilitatea sau contrafacerea brevetelor și să își păstreze libertatea de acțiune după reziliere.”

67 — Toate cele trei regulamente în discuție au ca temei juridic Regulamentul nr. 19/65.

68 — A se vedea articolul 4 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 316/2014. A se vedea în acest sens articolul 101 alineatul (1) litera (a) TFUE.

69 — A se vedea articolul 4 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul nr. 316/2014. A se vedea în acest sens articolul 101 alineatul (1) litera (b) TFUE.